

Filosofische deelgebieden

Immanuel Kant (1724-1804) heeft het terrein Filosofie onderverdeeld in vier 'soorten' vragen. Dit kan handig zijn om achter de hand te houden als gespreksleider.

Wat kan ik weten?	Wetenschapsfilosofie en kennisleer
Wat moet ik doen?	Ethiek
Wat mag ik hopen?	Metafysica
Wat is de mens?	Filosofische antropologie

Hier zijn nog een aantal deelgebieden aan toe te voegen, die hier logischerwijs tussen passen zijn, zoals logica, medische ethiek, politieke en sociale filosofie, rechtsfilosofie en taalfilosofie.

We zetten deze deelgebieden uiteen, omdat deze het verschil in 'soorten' filosofie echt een andere manier van vragen stellen met zich meebrengt. De aard van de thema's is fundamenteel anders. Voor jou als gespreksleider is het goed om dus te weten binnen welk veld je bezig bent en om niet de verschillende 'soorten' te verwarren. Zo is er een gebied dat gaat over het 'kun je dat wel zeker weten?' en een ander dat gaat over 'mag dat wel?'. Natuurlijk kan er wel eens een vraag uit het ene gebied gesteld worden op het terrein van het andere, en er is ook zeker wat overlap. Maar om het gesprek op een hoog niveau te krijgen en te houden, is het fijn dat de gespreksleider weet, in het achterhoofd, binnen welk gebied we ons bevinden en dus welk soort vragen erbij horen.

Wat kan ik weten?

(Wetenschapsfilosofie en kennisleer)

Vragen over de essentie van wetenschap en kennis.

Wanneer weet je iets zeker? Wat betekent 'waarheid'? Is er een waarheid of zijn er alleen meningen? Wanneer is een bewijs voldoende geldig om van wetenschappelijke kennis te kunnen spreken? Kan de ene wetenschapstak (bijvoorbeeld wiskunde) méér waarheidswaarde claimen dan de andere wetenschapstak (bijvoorbeeld psychologie)? Is het mogelijk om (ooit in de toekomst) álles te weten? Als het mogelijk is om in een computer alle informatie over het universum te zetten, kun je dan de toekomst voorspellen? Ligt de toekomst vast (determinisme) of niet (heb ik dan een vrije wil)? Kunnen we met onze zintuigen de gehele werkelijkheid kennen? Hoe komen we aan kennis, via de zintuigen of misschien is kennis wel aangeboren?

(Argumentatieleer en logica)

Wanneer klopt een redenering? Welke redenering is meer geldig of ligt dichterbij de waarheid dan een ander? Wat vormt de basis van een redenering?

(Taalfilosofie)

Kunnen wij mensen elkaar écht begrijpen? Zijn de verschillende talen in de wereld vertaalbaar? Wat is er eerder: een woord of de betekenis? Spreken dieren ook een taal? Kun je denken zonder taal? Hoe komt het dat we al een taal spreken voordat we de grammatica kennen? We groeien allemaal op in verschillende gezinnen met woorden die overal een net andere betekenis kunnen hebben, kunnen we elkaar dan wel verstaan? Moeten we niet voordat we met elkaar praten eerst overeenstemming hebben over de betekenis van een woord of begrip?

Wat moet ik doen?

(Ethiek)

Vragen over wat het goede is om te doen. Wat is wijsheid, in iedere voorbeeldige situatie?
Ethiek = mores (Latijn) = het gedrag volgens waarden die bepalen wat goed en slecht is.

Mag je liegen? Mag je scheiden als je bent getrouwd? Mag je een belofte breken? Wanneer ben je een 'goed' mens? Wat is beter: kiezen voor het grootste geluk of voor het langste leven? Wat is waardevoller: een mensenleven van een mens die maatschappelijk belangrijk wordt gevonden, of meerdere 'niet-belangrijke' levens? Bestaat een "slecht" mens? Wanneer is het mogelijk om te vergeven? Hoeveel kansen verdient iemand die iets slechts heeft gedaan? Moet je respect verdienen of heeft iedereen al recht op respect? Moet je rouwen als iemand dood is? Hoeveel ruimte moet je aan anderen geven, ten koste van jezelf? Waar houdt mijn vrijheid op en begint die van een ander? Moet je je leven inrichten om anderen te helpen of leef je voor jezelf? Wat is het doel van het leven?

(Medische of bio-ethiek)

Mag je abortus laten plegen? (Niet van het wetboek maar volgens je eigen overtuigingen.) Is abortus moord? Vanaf hoeveel weken beschouw je een foetus als een levend wezen?

Is euthanasie moord of hulp aan de patiënt, of: mag euthanasie?

Zou het kloneren van mensen toegestaan moeten worden? Is de mogelijkheid van geslachtsselectie, vóór de bevruchting, een goede zaak?

In hoeverre mag je sleutelen aan menselijk genenmateriaal om de mens 'gezonder' te maken?

Dieren-ethiek: Hebben dieren rechten? Kunnen dieren denken? Hebben dieren een gevoel? Hebben ze bewustzijn? Kunnen dieren handelen? Is het houden van proefdieren toegestaan? Als dieren rechten hebben, hoe dwingen ze die dan af? Mag je dieren eten? Mag je dieren opsluiten in kooien?

Wat mag ik hopen?

(Metafysica)

Vragen over alles wat de fysieke wereld overstijgt.
Metafysica = voorbij het fysieke.

Bestaat God? Wat is god? Bestaat er een onstoffelijke/immateriële realiteit? Is er leven na de dood? Waar was je voor je geboorte? Wat is een ziel? Heb je als mens een doel, een bestemming? Is er een beloningssysteem in deze wereld: hemel, karma? Bestaat magie: hebben sommige mensen de magische of mystieke kracht om natuurwetten te overstijgen? Bestaan wonderen en wat zijn dat? Moet je oppassen met wat je vloekt of wenst, omdat woorden meer veroorzaken dan geluid? Heeft het leven zin of heeft het nihilisme gelijk (nihil = niets) dat het leven betekenisloos is? Wat is het verschil tussen levende wezens en dode dingen? Wat is het 'zelf' van een mens? Blijft er iets identiek je hele leven? Bestaat telepathie?

Wat is de mens?

(Filosofische antropologie)

Vragen over het mens-zijn zelf.
Vragen naar de essentie en definities van begrippen.
Antropos = mens (Grieks)

Wat is de plaats van de mens in het universum, in de geschiedenis? Zijn wij beter/belangrijker/waardevoller dan andere diersoorten? Zijn wij dieren? Wat is een 'ik' eigenlijk? Wat is onze geest voor iets? Wat is de verhouding tussen lichaam en geest? Hebben wij een ziel? Wat is een identiteit? Heeft het leven een doel? Hoe bepaalt cultuur ons wezen? Wat is het verschil tussen een mens en een computer/machine? Zit homoseksualiteit in de genen of in opvoeding? Wat is ware vriendschap? Wat is liefde? In hoeverre wordt je wezen bepaald door je opvoeding/cultuur (*nurture*) en in hoeverre door je genen (*nature*)? Ook kunnen we hieronder vragen voegen die gaan over zaken die immers alleen de mensen betreffen, zoals:

(Politieke filosofie)

Wat is de beste staatsvorm – een democratie, koningshuis of een dictatuur?

(Sociale filosofie)

Is de mens van nature goed, of slecht? Moeten we eerlijk alles delen of geldt 'het recht van de sterkste'? Hebben we regels nodig om te kunnen samenleven?

(Esthetica)

Kunstfilosofie. Wat is schoonheid? Wanneer is kunst goed? Bestaat schoonheid? Is een schilderij een plaatje of een gedachte? Wat is het verschil tussen kunst en kitsch?

(Levenskunst)

Wat is geluk? Kan een mens zijn psyche zelf zo vormen dat hij gelukkig is?